

4.3 RODINNÉ PRÁVO / ČÁST DRUHÁ / §§ 655-975

Rodinné právo je od roku 2014 **součástí občanského zákoníku** s více než 300 §, ale s výjimkou úpravy registrovaného partnerství. Vzájemný vztah mezi osobami téhož pohlaví není chápán jako manželství, ale jako registrované partnerství. Zákon č. **115/2006 Sb. o registrovaném partnerství**, ve znění pozdějších předpisů.

Česká právní úprava **definuje** partnerství v § 1: „*Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem. Partnerem se v tomto zákoně rozumí osoba, která uzavřela partnerství.*“

Rodinné právo upravuje:

manželství, partnerství, nesezdané soužití
zánik manželství / rozvod a smrt nebo prohlášení za mrtvého
nezletilé děti, výchova, styk a střídavá péče
společné jmění manželů (SJM) a manželské majetkové právo
určování rodičovství
osvojení, poručenství, opatrovnictví,
domácí násilí

Manželství, partnerství, nesezdané soužití

Pokud se v **běžném jazyce** hovoří o **vztahu muže a ženy**, kteří **spolu žijí**, použije se pojem **partneři**. Český právní řád sice zná pojem „**partnerství**“, používá ho však pro **trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví**. Objevuje-li se tedy v právním předpise pojem „**partner**“, rozumí se tím osoba, která **uzavřela registrované partnerství**.

Pokud máme označit pojmy používané v textu zákonů, v případě **nesezdaného soužití** budou pro sebe **muž a žena** obvykle představovat **osobu blízkou** ve smyslu ObčZ. Platí totiž domněnka, že **osobami blízkými jsou i osoby, které spolu trvale žijí**.

Dále **nesezdanému páru přísluší práva a povinnosti osob žijících ve společné domácnosti**. Pojem společná domácnost již ObčZ oproti dřívější úpravě nedefinuje, lze však očekávat, že se bude nadále vycházet z obvyklých kritérií, tj. **trvalé spolužití a společné uhrazování nákladů na své potřeby**. Lze najít i pojem „**druh**“ a „**družka**“, který se objevuje v předpisech upravující sociální zabezpečení, aniž by byl nějak přesněji vymezen.

MANŽELSTVÍ je **trvalý svazek muže a ženy** a jeho hlavním účelem je **založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc**. Vzniká **svobodným a úplným souhlasným projevem** muže a ženy. Projev musí být učiněn **veřejně za přítomnosti dvou svědků** a před orgánem k tomu oprávněným. Rovnost občanského a církevního sňatku (nelze uzavřít oba).

Překážky uzavření manželství

stejně pohlaví

omezená svéprávnost k uzavření manželství (soud může výjimečně povolit i po dovršení 16. roku)

existence jiného manželství (bigamie)

je povoleno blízké příbuzenství do **3. stupně** (strýc-neteř, teta-synovec), ve **4. stupni** (bratranec-sestřenice)
příbuzenství **nemusí být pokrevní**, může vzniknout i **osvojením** nebo mezi nevlastními sourozenci

Práva a povinnosti v manželství = manželé mají vůči sobě rovná práva a povinnosti
přispívat na potřeby rodiny
vyživovací povinnost tak, aby oba manželé měli stejnou hmotnou a kulturní úroveň
povinnost zachovávat si věrnost, úctu, respekt
poskytovat si navzájem podporu
právo manžele na informace o majetku druhého
po zániku manželství

ZÁNİK MANŽELSTVÍ

Rozvod

Rozhoduje o něm **soud** je-li soužití manželů **hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno** a **nelze očekávat** jeho obnovení. **Nelze rozhodnout**, byl-li by **rozvod v rozporu se zájmy nezletilého dítěte manželů** nebo se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností významně nepodílel a byla-li by mu tím způsobena závažná újma (neplatí, pokud spolu manželé nežijí ve společné domácnosti déle jak tři roky)

Smrt jednoho z manželů nebo jeho prohlášení za mrtvého

Druhy rozvodu

bez zjišťování příčin rozvratu – druhý z manželů se **přidá k návrhu** na rozvod manželství – manželství musí trvat **déle než rok** a manželé spolu déle jak **rok nežijí** – manželé se dohodli na vypořádání majetkových poměrů

se zjišťováním příčin rozvratu – jeden z manželů s návrhem nesouhlasí nebo není dohoda o vypořádání

Péče o nezletilé dítě po rozvodu

manželství nemůže být rozvedeno, pokud **není rozhodnuto o poměrech nezletilého dítěte** nebo pokud by rozvodem **utrpělo dítě vážnou újmu**
svěření dítěte do péče jednoho z rodičů – **druhý rodič: soud určí vyživovací povinnost** a pravidla styku druhého rodiče s dítětem
střídavá péče – pravidelné střídání u obou rodičů, oba musí mít zájem – musí být proveditelná (vzdálenost bydlíšť rodičů...)
společná péče – rodiče bydlí v jednom prostředí
svěření do péče jiné osoby než rodiče

Práva a povinnosti dětí a rodičů, rodičovská odpovědnost

vzájemná pomoc, podpora a ohledy
vyživovací povinnost (vzájemná)
právo určit dítěti jméno
pečovat o fyzický a psychický vývoj
zajišťovat výchovu a vzdělání
zastoupení dítěte, dokud není svéprávné
správa majetku dítěte
péče a výživa po rozvodu manželství

stejná práva mají i poručníci a osvojitelé

Manželské majetkové právo

Manželské majetkové právo představuje soubor právních ustanovení týkajících se **majetkových poměrů manželů** v tom nejširším slova smyslu. ObčZ dává manželům **široké možnosti**, jak si uspořádat vzájemné majetkové vztahy.

Při tom však nelze opomíjet **ochranu třetích osob**, které budou s manžely vstupovat do právních vztahů. **Výslednou podobu společného jmění manželů** v konkrétním případě ovlivňují:

**zákon,
smlouva snoubenců,
smlouva manželů,
rozhodnutí soudu.**

Na základě toho je možno rozlišit **dva hlavní majetkové režimy**:

zákonný režim

modifikované režimy, a to:

**v režimu oddělených jmění,
v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství,
v režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění,
režim založený rozhodnutím soudu.**

Společné jmění manželů tvoří všechno, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a zároveň to není vyloučeno z právního obchodu. Součástí společného jmění se mohou stát:

**věci,
práva, neboť i ty mají majetkovou hodnotu
dluhy, pokud nejde o výjimky uvedené níže.**

Společné jmění manželů není tvořeno tím, co:

**slouží osobní potřebě jednoho z manželů,
nabyl darem nebo dědictvím,
nabyl jeden z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela,
jeden z manželů nabyl jako náhradu za poškození, ztrátu, nebo zničení svého výhradního majetku.**

Dluhy nejsou součástí společného jmění manželů, pokud:

**se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku,
je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.**

Zisk, který plyne manželovi z jeho vlastního majetku, se rovněž stává součástí společného jmění.

***Příklad:** Pokud jeden z manželů zdědí dům či byt, nestane se tato nemovitost součástí společného jmění manželů. Půjde o výlučný majetek manžela, který tuto nemovitost zdědil. Bude-li však manžel, jako výlučný vlastník, tuto nemovitost pronajímat k bydlení, pak zisk, který z toho utrží (tj. nájem snížený o náklady na nemovitost), se stane součástí společného jmění manželů.*

Určování rodičovství

Mateřství

Matkou dítěte žena, která dítě porodila. Ustáleným výkladem se dovozuje, že toto platí bez ohledu na to, jaký byl původ genetické látky, z něž dítě vzešlo.

Příklad: *Paní A. B. nemůže otěhotnět, neboť její vaječníky neprodukují žádná vajíčka. Proto lékaři spojí spermii jejího manžela s vajíčkem, které pochází od dárkyně. Vzniklý zárodek (embryo) implantují do dělohy paní A. B., která posléze dítě porodí. Jako matka přichází v úvahu pouze paní A. B., dárkyně vajíčka musí zůstat v anonymitě a nemůže se dožadovat styku s dítětem či vznášet proti paní A. B. jiné požadavky.*

Otcovství

Otcovství je založeno přímo zákonem samým v případě, že se dítě narodí za trvání manželství nebo do tří set dnů po jeho zániku nebo **souhlasným prohlášením matky a muže**, který o sobě prohlásí, že je otcem dítěte nebo **rozhodnutím soudu**, který otcovství určitého muže zjistil ve zvláštním řízení.

ObčZ reaguje na **pokrok** v oblasti **asistované reprodukce**, takže **obsahuje ustanovení o otcovství dítěte, které se narodilo z umělého oplodnění. Za otce se v tomto případě bude považovat muž, který dal k umělému oplodnění své partnerky souhlas** (Pokud se takto narodí dítě ženě, která je provdána, určí se otcovství již na základě toho, že se dítě narodilo v manželství, takže **za otce se bude považovat manžel matky**).

Určování otcovství

Matka je vždy jistá, matkou je žena, která dítě porodila, i „náhradní“ matka, která donosí oplodněné vajíčko, druhá žena musí pak dítě osvojit.

Otec je vždy nejistý, proto existují 3 domněnky:

otcem je manžel matky – narodí-li se dítě do 300 dnů od zániku manželství otcovství vznikne **souhlasným prohlášením matky a otce**, že jsou rodiči
určí soud na návrh matky, dítěte nebo muže, který tvrdí, že je otcem

Popření otcovství

Rozhoduje soud na návrh **manžela do 6 měsíců** od dne, kdy se **dozvěděl** o pochybnostech, že je otcem, **nejpozději do 6 let věku dítěte**, soud může lhůtu z vážných důvodů prominout

Osvojení

Osvojení má několik **forem a pravidel**:

přijetí cizí osoby za vlastní (= adopce)

osvojení nezletilého musí být vždy v **souladu s jeho zájmu**

se souhlasem rodičů, nemusí být, je-li zřejmé, že nemají o dítě zájem

u zletilých – na **návrh osvojitele**, ke kterému se **připojí zletilý**, který má být osvojen **osvojitelem** může být **pouze zletilá** svéprávná osoby, u které je předpoklad, že bude dobrým rodičem

pěstounská péče – svěřením do péče, nezaniká rodičovství ani rodičovská odpovědnost

Domácí násilí

Domácí násilí

Upravuje ho od roku 2014 ObčZ v § 751 **Zvláštní ustanovení proti domácímu násilí**. Ten říká:

Stane-li se další společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, **pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí** vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije, může **soud na návrh dotčeného manžela omezit**, popřípadě i **vyločit** na určenou dobu právo druhého manžela v domě nebo bytě bydlet.

Stejně jako v odstavci 1 lze postupovat v případě, že se jedná o **manžele rozvedené**, jakož i v případě, kdy manželé nebo rozvedení manželé **bydlí společně jinde** než v rodinné domácnosti.

Předběžní opatření proti domácímu násilí

Tato problematika je nově upravena v zákoně č. **292/2013 Sb.**, zákon **o zvláštních řízeních soudních**, a to v **§ 400 a násl.** Ve většině případů ale předchází tomuto předběžnému opatření **vykázání policí**, které trvá **10 dnů** a **následně oběť** domácího násilí může **podat návrh soudu na vydání tohoto předběžného opatření**.